

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

4. COVID-19 and the future of business. *Official web-site IBM Institute for Business Value*. URL: <https://www.ibm.com/thought-leadership/institute-business-value/report/covid-19-future-business>.

5. Фісун В. Проблеми захисту персональних даних: досвід України та інших країн. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/problemi-zahistu-personalnih-danih-dosvid-ukrayini-ta-inshih-krayin.html>.

УДК 340(043.2)

Гоцуляк Ю.В., д.ю.н., доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ПРАВОРОЗУМІННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДЕМОКРАТИЧНИЙ УСТРІЙ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Право є невід'ємною складовою буття людини. Ця теза заснована на положенні про необхідність порядку для суспільних відносин. Будь-яка комунікація, будь-яка соціальна система немислима без порядку та приречена на хаос та руйнування. Відтак, праворозуміння, це не просто певний спосіб сприйняття, інтерпретації змісту одного з важливих соціальних феноменів, це сприйняття того, яким має бути порядок, на чому він заснований і які його наслідки. Правове буття засноване на цілком конкретних параметрах порядку, взаємозв'язок між якими спочатку у правосвідомості, суспільних зв'язках, і, зрештою, в інституціях формує правові системи та різні державні форми. Ці параметри порядку становлять невід'ємні правові атрибути: свобода, власність, рівність, договір, ієрархія, благо, належність. Це ті змісти, ідеї, принципи, що покладають впорядкувальні процеси у суспільних відносинах на суб'єктивному, соціальному та державно-владному рівнях. Отже, кожна особистість, суспільство, держава «приречені на право», оскільки без порядку будь-яке суспільне утворення руйнується і гине. Всі суспільні формації, державні форми покладались через своєрідне розуміння правових атрибутів, які просто не можливо обійти.

Питання про державно-політичний режим, як то демократія чи тоталітаризм, це питання про інтерпретацію правових атрибутів, які були названі вище, адже жоден репресивний режим не заперечує принцип свободи, рівності, власності тощо, а лише інтерпретує його зміст по своєму. Таким чином, тип праворозуміння, що історично формується у певній спільноті закладає основи для того чи іншого політичного режиму.

Зокрема, якщо вивчити детальніше соціологічне праворозуміння, що трактує походження права із живих суспільних комунікацій, діяльності юристів-практиків [1, с. 186], яке зрештою і сформувало прецедентного типу правові системи, то стає зрозумілим, що таке сприйняття правових змістів практично виключає тоталітарність суспільства, оскільки розуміння порядку рухається «знизу вверх», де завчасно формується народовладдя як принцип влаштування життя. З іншого боку, позитивістське та нормативне праворозуміння, що покладене в основу континентальних правових систем трактує право як державний феномен, де в основу покладений атрибут ієрархії [2, с. 82]. При такому типі праворозуміння закладається більша варіативність як демократичного, так і тоталітарного режиму. Отже, сприйняття змісту права, його витоків, джерел впорядкування покладає фундаментальні основи для розвитку демократії, що концептуалізується у такому понятті як правова ідеологія.

Такі явища як діджиталізація, інформатизація наразі настільки наповнюють буття людини, що безумовно необхідно визнати їх беззаперечний вплив на правосвідомість. Правова реальність завжди мала специфічний вимір, оскільки ніколи повністю не належала ні до світу речей, ні до змісту ідей. Зокрема, Г. Кельзен вказував на кореляцію між буттям та повинністю, яка лежить в основі права: «Цей дуалізм буття та повинності все-таки не означає, нібито буття і повинність безвідносні один до одного. Кажуть, що певне буття може відповідати певній повинності, себто щось може бути таким, яким воно повинно бути. А ще кажуть, що повинність «зорієнтована» на певне буття: щось повинно бути» [3, с. 16]. Відтак, за своїм змістом право розміщене і в у світі матерії через норми, і у світі ідей через правові атрибути, а тому віртуалізація права є чимось цілком прогнозованим і нормальним. Із дедалі більшою інформатизацією суспільства з'являються віртуальні джерела правових змістів. Ці змісти, принципи на пеший погляд ті ж самі, але їх сприйняття стає дуже полісемантичним і несистемним.

Правосвідомість у мережі стикається із величезною кількістю змістів, що мають впорядкувальне значення, особливо, якщо мова іде про демократичні суспільства. Це новий виклик для ключових параметрів порядку, оскільки можуть з'являтися нові змісти що вкладаються у справедливість, свободу, рівність і ці змісти спроможні закладати основи для абсолютно нових форм та типів праворозуміння та правосвідомості.

Правова наука та практика звикла до класичного дискурсу про те, яким має бути право, живим-соціальним чи чистим-державним, втім віртуалізація правосвідомості говорить про все більшу наративність, дискурсивність права, оскільки діджитал суспільство поглинає різні змісти із набагато більшою швидкістю ніж будь-коли до цього, що створює проблему засвоєння та утвердження фундаментальних правових цінностей, послідовного правового мислення. Побутова правосвідомість

постійно змінює інформаційні правові наративи, що курсують у віртуальному просторі із безлічі джерел. Боротьба за правові цінності, за правосвідомість особи, за демократію все більше відбувається не у сфері живої соціології чи протистояння державного та народного начала, а у сфері віртуальної реальності, яка поступово набуває все більшого впливу на державно-правові процеси.

Такі явища як медійна грамотність, фактчекінг в умовах інформатизації стають ключовими для збереження правових цінностей, а також нормального розгортання правових атрибутів у модусах інформаційного простору.

Література

1. Ерліх Є. Соціологія і юриспруденція. Проблеми філософії права. 2005. Том III. № 12. С. 185–193.
2. John Austin Lectures on Jurisprudence, Or, The Philosophy of Positive Law. Henry Holt, 1875. 504 p.
3. Кельзен Г. Чисте правознавство. Пер. з нім О. Мокровольського. Київ: Юніверс, 2004. 496 с.

УДК 342.5(043.2)

Калюжний Р.А., д.ю.н., професор,
Кузьо Ю.В., здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ПРАВОТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Незважаючи на те, що у формуванні та вдосконаленні законодавчих механізмів досягнуто значного наукового прогресу, слід зазначити відсутність єдиного теоретичного підходу до визначення самого поняття правотворчості. Зокрема, група вчених визначає її як одну з форм діяльності держави, спрямованої на формування правових норм. Інші, у свою чергу, розглядають правотворчість не лише як діяльність зі створення правових норм, а й процес, що передбачає виявлення потреб у правовому регулюванні суспільних відносин з подальшим створенням нових правових норм або їх зміну чи заміну на основі виявлених потреб [1, с. 110-111].

Нині ж, попри гарантованість конституційними нормами права громадян брати участь в управлінні державними справами шляхом всеукраїнських чи місцевих референдумів, механізм реалізації цього права, а, отже, й механізм безпосередньої правотворчості в реальності в Україні відсутній. Більше того, можна стверджувати, що вітчизняний